

Eke mentén, csata nyomában

A mohácsi csata kutatásának
legújabb eredményei

New studies and insights
on the Battle of Mohács 1526

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia

A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai

Archaeological Studies of PPCU Institute of Archaeology

Volume 17

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia
A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai
Archaeological Studies of PPCU Institute of Archaeology

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia
nemzetközi szerkesztőbizottság /
International Advisory Board

Heinrich Härke
Eberhard Karls Universität (Tübingen, D)

Oleksiy V. Komar
Institute of Archaeology of NUAS (Kiev, Ua)

Abdulkarim Maamoun
Damascus University (Damascus, Syr)

Denys Pringle
Cardiff University (Cardiff, UK)

Dmitry A. Stashenkov
Samara Regional Historical Museum (Samara, Ru)

EKE MENTÉN, CSATA NYOMÁBAN

A mohácsi csata kutatásának
legújabb eredményei

New studies and insights on the Battle
of Mohács 1526

Tanulmánykötet Szűcs József tiszteletére

Szerkesztők

Haramza Márk – Kovaliczky Gergely – Bertók Gábor – Simon Béla –
Galambos István – Türk Attila

BUDAPEST 2020

PÁZMÁNY PÉTER
KATOLIKUS EGYETEM

A kutatás és a kötet az Innovációs és Technológiai Minisztérium támogatásával a Tématerületi Kiválósági Program:
Magyarország és a Kelet kapcsolatának régészeti kutatása (Keleti Örökségünk PPKE Interdiszciplináris Történelmi és Régészeti
Kutatócsoport [TUDFO/51757-1/2019/ITM]) projekt keretében valósult meg.

Borítóképek

Tömegsír és érmék: Janus Pannonius Múzeum

Terepfotó: Szabó Máté

Miniátúra: wikipédia

Olvasószerkesztő

Fehér Bence

© szerzők

© Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar, Régészettudományi Intézet

© Janus Pannonius Múzeum, Pécs

© Martin Opitz Kiadó

ISBN 978-963-9987-73-9

HU-ISSN 2064-8162

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részeit tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni,
bármilyen formában vagy eszközzel – elektronikus úton vagy más módon – közölni a kiadó engedélye nélkül.

Magyar nyelvi lektorálás: Bertók Krisztina

Borítóterv: auri grafika

Kiadja:

Martin Opitz Kiadó – PPKE BTK Régészettudományi Intézet – Janus Pannonius Múzeum –

Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság – Történelmi Ismeretterjesztő Társulat Egyesület –

Hungari Dzsebedzsi Hagyományőrző Egyesület

Nyomda: Pauker Nyomdaipari Kft.

TARTALOM

Előszó.....	7
Szűcs József Mohács Város Díszpolgára kitüntetés átadóján elhangzott méltatása.....	9

A KÖRNYEZET

SUDÁR Balázs: A mohácsi náhíje és települései a 16–17. században	13
SUDÁR Balázs – VARGA Szabolcs: A mohácsi kistérség települései a 17. század utolsó negyedében.....	33
VÉGH András – B. SZABÓ János: A Mohács és Dánóc közé eső térség késő középkori birtok- és településstruktúrája.....	49

A CSATA

NÉGYESI Lajos: A mohácsi csatát megelőző katonai döntések	77
ORSÓS Julianna: A mohácsi csata Jozsef ha-Kohén ábrázolásában	85
KANÁSZ Viktor: Kanizsa és a mohácsi csata.....	93
BERTÓK Gábor – SZABÓ Máté – HARAMZA Márk – SZAJCSÁN Éva – SIMON Béla: Mohács 500 csatatérkutató program	107

„HONNI VITÉZ SEREGINK”

BERTÓK Gábor – HARAMZA Márk – NÉMETH Balázs: Lövedékek egy „mohácsi” csataterről.....	121
PÁNYA István – KÖNIG Frigyes: Adatok Mohács török kori erődítéseinek elhelyezkedéséhez....	143
BÉRES Sándor: Észrevételek az állatok hadászati szerepéről és a lovasság harcáról a mohácsi csata idején	157

A VERESÉG UTÁN

KOVALICZKY Gergely – NAGY Balázs: Népi ellenállás a csatavesztés után	169
FERKOV Jakab: Az oszmán megszállás megszűnése utáni etnikai viszonyok kialakulása a délkelet-baranyai térségben	179
POLGÁR Balázs: Történelmi csatatereken – Harsány-hegy (1687), Kismegyer (1809) és Segesvár (1849).....	189

EMLÉKEZET

MÁTÉ Gábor: A tájjal kapcsolatos népi emlékezet struktúrája és jelentősége a mohácsi csatatér kutatásában.....	209
GÖZSY Zoltán – VARGA Szabolcs: A mohácsi csata emlékezete Pesty Frigyes helynévgyűjtésében.....	223
HASANOVIC-KOLUTÁ CZ Andrea: Az 1526. évi mohácsi csata a mohácsiak emlékezetében.....	237

KANIZSA ÉS A MOHÁCSI CSATA

KANÁSZ VIKTOR*

A mohácsi csata jelentősége és a nemzeti emlékezetben betöltött szerepe elvitathatatlan.¹ Az utókor számára a középkori Magyar Királyság történetének lezárását jelképező csata túlmutat hadászati fontosságán, s különösképpen a 19. századtól kezdve egy sokkal mélyebb, többretegű jelentéstartalmat kapott. Talán ennek köszönhető a felé forduló folyamatos érdeklődés, amely a csata 500. évfordulójához közeledve egyre intenzívebbé válik, s ennek során számos történeti és régészeti kutatás folyik, amelyek többek közt a szembenálló seregek összetételét, a csata diplomáciai és hadügyi hátterét, nemzetközi összefüggéseit, irodalmi és művészeti utóéletét, historiográfiai megítélését vizsgálják,

vagy éppen az elesetteket veszik számba. E kutatások hozadékaként nem csak azt értjük egyre jobban, hogy miként vált „nemzeti nagylétünk nagy temetőjévé” Mohács, hanem a recepciótörténet mellett a csatával kapcsolatos téves megállapításokkal és legendákkal is leszámolhatunk.

E kutatásokhoz csatlakozva jelen oldalakon Nagykanizsának, illetve a várost birtokló Kanizsai családnak a mohácsi csatához fűződő kapcsolatát mutatom be. A következő három kérdésre keresem a választ. Harcoltak-e a Kanizsai család tagjai a mohácsi csataterén? Milyen szerepet játszott Kanizsai Dorottya az elesettek eltemetésében? A város történeti emlékezetében hogyan jelenik meg a mohácsi kataklizma?

HARCOLTAK-E A KANIZSAIAK A MOHÁCSI SÍKON?

Az 1520-as évek első felében a Kanizsaiak már közel két évszázada a Dunántúl egyik legjelentősebb családjának számítottak. A família feje Kanizsai László volt, aki Kanizsai György pohárnokmester (1492–1497), vasi (1499–1510) és zalai ispán (1494–1499), nándorfehérvári (1499–1507) és dalmát-horvát-szlavón bán (1497–1498, 1508–1510), illetve Rozgonyi Klára fiaként látta meg a napvilágot.² László 1510 és 1525 között vasi ispánként, majd 1522-ben rövid ideig rendi kincstartóként működött, viselte a királyi kamarási címet, részt vett az 1515-ös bécsi királytalálkozón, s 1519-ben címerbővítést is kapott II. Lajos királytól.³ Felesége

a szintén jelentős főúri családból származó béltelki Drágfi János lánya, Anna lett, s házasságukból öt gyermek született: Farkas, Katalin, Magdolna, Ferenc és Orsolya.⁴ A VII. Kelemen pápa (1523–1534) által meghirdetett szentév keretében 1525 januárjában Rómába és Loretóba zarándokolt.⁵

Azzal kapcsolatban, hogy a következő évben részt vett-e II. Lajos király oldalán a mohácsi csatában, s hogy egyáltalán mikor is halt meg, számtalan különböző teória született a szak- és szépirodalomban. Többek közt Reiszig Ede, Érszegi Géza, Vándor László, B. Szabó János és C. Tóth Norbert szerint már valamikor 1525 szeptemberében el-

* MTA–PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport, 2087 Piliscsaba, Egyetem utca 1. Magyarságkutató Intézet, Történeti Kutatóközpont 1014 Budapest, Úri utca 54–56. kanaszviktor@gmail.com

¹ Készült az MTA–PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoportban az MTA TKI, valamint az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-3-I-PTE-305. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával. Ezúton köszönöm Tusor Péternek, Fedeles Tamásnak, C. Tóth Norbertnek és Alexa Péternek a munkához nyújtott értékes segítségét.

² HORVÁTH 2010, 733; C. TÓTH ET AL. I, 98–99, 112, 146; II, 330, 355. A családról: REISZIG 1941; VÁNDOR 1994; ENGEL 2001. Oslinem, 5. tábla, Kanizsai család; KÖRMENDI 2010; KELÉNYI 2011; KELÉNYI 2012a; KELÉNYI 2012b; PÉTERFI 2016; KANÁSZ 2018; POLSTER 2019.

³ C. TÓTH ET AL. II, 331, 355; C. TÓTH 2016; DL 25 565; NEUMANN 2019, 177, 188; DL 24 772; KÖRMENDI 2010, 6.

⁴ RÁBIK 2009, 45. A családról: HEGYI 2012; C. TÓTH 2012; HORVÁTH 2012; NEUMANN 2012.

⁵ Az Örök Városban VII. Kelemen pápa lovaggá ütötte. 1525 áprilisára már visszaérkezett Magyarországra (FRAKNÓI 1884, 231–237; BARTONIEK 1926, 21. Erről részletesen: KANÁSZ 2020a).

hunyt, s ebből kiindulva a mohácsi csatatéren sem lehetett jelen.⁶

Emellett azonban helyi és országos szinten számos más vélemény is olvasható. Az ezzel kapcsolatos egyik legelső megjegyzés a helytörténeti feldolgozások sokszor ingoványos talajára vezet: Balogh János honvédszázados 1896-ban megjelent, s azóta sokat idézett, a történeti diskurzusba beépült *Nagy-Kanizsa város és vidékének hadtörténelmi leírása* című művében egy igen különös történet olvasható.⁷ A szerző a következőket írja Kanizsai Lászlóval kapcsolatban: „Mindezek a király által illően jutalmaztattak, minek folytán fokokként ő is följutott a kir. tárnokmesteri állásra; a mi körülhordozásra gyűjtött mintegy 3000 főnyi seregét már nem volt képes a királyi táborba vezetni; kénytelen volt tehát hű vezérére, Sárkány Ambrúsról bízva, a Babocsánál időzött Nádasdy Tamás országnádorhoz irányítani, ki Sárkányt csapataival a Drávához rendelé, hogy Solimán hadainak átkelését megakadályozza, vagy legalább hátráltassa, hogy ő a magyar hadak összpontosítására időt nyerhessen.” A nehéz csatározások után „Sárkány a zömtől elvágott és a megmaradt csapatainak roncsával – alig 100–200 emberrel – Styriába menekülni kényszerült és csak hosszas kerülő utakon, nyomorral küzdve vergődhetett, a 3000 főből állott szép és büszke seregének elcsigázott alig hatodrésszel, a mohácsi catastropha után N.-Kanizsa várába.”⁸

Bár a Kanizsaiak részvételéről nem ír, de született Kanizsán egy felettebb különös kötet a csata 400. évfordulóján. A nevét Aratóra magyarosító, kanizsai származású Neusiedler Jenő 1926-ban Kanizsán, a

Zrínyi Nyomda Részvénytársaságnál jelentette meg *Mohács. Miként halt meg II. Lajos király? című művét*.⁹ E munkában – csatlakozva az alternatív Mohács-értelmezések népes irodalmához – merész, már-már krimibe illő történetet mesél el írásában. Többek között feltételezte, hogy II. Lajost valójában felesége, Habsburg Mária szeretőivel, Czettrich Ulrikával és Nádasdy Tamással szövetkezve ölte meg: „...Máriának a két rossz között a kisebb rossznak látszott férjét eltenni láb alól, erre pedig jobb alkalom se kínálkozhatott, mint a küszöbön levő egyetlen küzdelem Mohácsnál, eszközül is rendelkezésre álltak szeretői: a kalandor hajlamu Zettritz sziléziai lovag, melynek fajtájából mindig bőven ellátta a Habsburg-ház a magyar trón környékét és Nádasdy Tamás”.¹⁰ Az 1930–1940-es években a főúr halála az irodalmi életben is feldolgozásra került: Hajós Terézia regényében László megsérült a csatában, majd nemsokára meghalt, Dénes Gizella művében pedig életét vesztette a mohácsi csatatéren.¹¹

A tudományos közélet sem tudott konszenzust teremteni a kérdésben. Barta Gábornak 1977-ben szemet szúrt Kanizsai Lászlónak a mohácsi csatát követő hónapokban való eltűnése, azonban választ nem keresett a kérdésre.¹² Ugyanebben az évben N. Ipolyi Márta a *Hadtörténeti Közlemények* hasábjain úgy nyilatkozott, hogy Kanizsai László „feltehetően szintén a mohácsi csatában pusztult el”.¹³ Az ezt követő évtizedekben Érszegi Géza, Vándor László és Engel Pál úgy vélte, a főúr már 1525-ben elhunyt, ám a kérdés nem lelt nyugvóponton, ugyanis Botlik Richárd 2017-ben arról írt, hogy Kanizsai távol maradt a csatától.¹⁴ A következő évben ezt

⁶ REISZIG 1941, 80; VÁNDOR 1994, 243; ÉRSZEGI 2000, 69; C. TÓTH ET AL. 2017, 331; B. SZABÓ–C. TÓTH 2018, 310.

⁷ BALOGH 1986; Róla: CZUPI 1999, 231.

⁸ BALOGH 1986, 64–65.

⁹ NEUSIEDLER 1926. A helyi piarista gimnáziumban végzett jegyző művéről: FARKAS 2001, 45–46. Barbarits 1929-ben már megjegyzi a város első monográfiájában, hogy „több érdekes történelmi tanulmánya látott napvilágot Neusiedler Jenő ipartestületi jegyzőnek”. (BARBARITS 1929, 366). A kiadóról: BARBARITS 1929, 363–364. Neusiedler többek közt Gasparich Kilitről írt: NEUSIEDLER 1910.

¹⁰ NEUSIEDLER 1926, 22. A szerző állításainak cáfolatával nem kívánok itt foglalkozni, pusztán fel szeretném hívni a figyelmet ismét arra, hogy Nádasdy a csata idején nem tartózkodott az országban. Ld. a 20. j.

¹¹ DÉNES 1943, 676–677, 682; BALOGHNÉ [é.n.] 151, 160. Hajós egyértelműen Balogh János munkáját használta, ugyanis majdnem szó szerinti egyezéseket lehet a két munkában találni (BALOGH 1986, 62; BALOGHNÉ [é.n.] 21.)

¹² „...Kanizsai László életjelt is alig ad magáról e döntő fontosságú hetek alatt.” „Elképzelhető, hogy a Korlátkövyek, Erdődyek, Kanizsayak közül eljött még valaki, de erre semmiféle bizonyítékunk nincsen.” (BARTA 1977, 5, 22.)

¹³ N. IPOLY 1977, 218.

¹⁴ „Úgyisintén távol maradt a csatától [...] Kanizsay László...” (BOTLIK 2017, 66.) A munka kapcsán érdekes polémia kezdődött: B. SZABÓ–C. TÓTH 2018; BOTLIK – NEMES 2019; B. SZABÓ–C. TÓTH 2019.

kiegészítette azzal, hogy „*Egyes tudománynépszerűsítő weblapok szerint Kanizsay 1525-ben meghalt, aminek ellentmond, hogy korabeli összeírások 1527-ben, 1529-ben, de még 1532-ben is a főurak közt tüntették fel a nevét.*”¹⁵

Mindebből világosan láthatjuk, hogy több, olykor egymással szöges ellentétben álló vélemény olvasható a szakirodalomban Kanizsai László halála és a mohácsi csatában való részvétele körül. Pedig ha alaposabban megvizsgáljuk a forrásokat, egyértelműen tisztázhatjuk a kérdéskört.

A történet fonalát 1525 áprilisában érdemes felvenni, amikor Kanizsai hazatért az itáliai zarándokútjáról. Július 10-én a felesége Sárvárról még levelet írt a hatvani országgyűlésen tartózkodó férjének, aki augusztus 31-én Drágfi János jelenlétében Csepel szigetén eljegyeztette Magdolna lányát a néhai Batthyány Boldizsár fiával, Kristóffal.¹⁶

Pár nappal később, szeptember 9-én azonban Drágfi Anna Sárváron kelt levelében már Kanizsai László özvegyének nevezi magát, s ezt követően újrَاهázasodásáig leveleiben így használta nevét.¹⁷ A hír a királyhoz is hamar eljutott, ugyanis II. Lajos szeptember 11-én arról írt, hogy Vas vármegye ispáni tisztségét Batthyány Ferencnek adta,¹⁸ szeptember 22-én Budán kelt oklevele pedig már szintén néhaiként említi Kanizsait.¹⁹ A fenti adatokból arra következtethetünk, hogy Kanizsai László 1525. szeptember 1. és 9. között halt meg. Elhunytával Kanizsai Ferenc lett a Kanizsai család utolsó férfi sarja, ám ő még túl fiatal volt ahhoz, hogy harcolhasson a mohácsi csatában.

Emellett azonban Balogh és Neusiedler történetével Nádasdy Tamás kapcsán további problémák is

adódnak. Nádasdy ugyanis nem csak hogy nem volt még ekkor nádor, hanem a csata időpontjában nem is tartózkodott az országban. Mindezt onnan tudjuk, hogy a király június 25-én elküldte Habsburg Ferdinándhoz és a Speyerben tanácskozó birodalmi rendekhez, hogy segítséget kérjen az ország számára.²⁰ Sárkány Ambrussal kapcsolatban is problémás Balogh leírása. Egyrészt őt már a 16. század elején bárónak tekintették. Kezdetben királyi familiáris, majd pozsonyi, soproni, máramarosi, végül haláláig zalai ispán volt, valamint 1524–1525 között az országbírói méltóságot is viselte, így semmiképpen sem lehetett a Kanizsaiak egyszerű familiárisa.²¹ Bár volt olyan terv, hogy a szultán átkelésének megakadályozása végett a zömében pápai pénzből fizetett 200 gyalogossal a Drávához küldik, de ez mégsem valósult meg, helyette II. Lajossal tartott, s végül a mohácsi csatában harcolva esett el.²² Esetleg gondolhatunk arra is, hogy Balogh véletlenül elírta a keresztnévet, és valójában nem Ambrusra, hanem testvérére, az 1562-ben elhunyt Sárkány Antalra gondolt. A történet viszont így sem állja meg a helyét. Bár Antal valószínűleg már 1529-ben Nádasdy szolgálatában állt, ám semmilyen forrással sem rendelkezünk egy esetleges 1526-os hadi vállalkozásával kapcsolatban sőt, úgy tudjuk, hogy 1525-ben beiratkozott a bécsi egyetemre.²³ A fentiekből jól láthatjuk Balogh munkamódszerét: néhány tényleges eseményt alapul véve kreált olyan meg nem történt helyzeteket, amelyekben a kanizsai katonák hősként küzdhettek.²⁴ Mindezek fényében fontos újra leszögezni, hogy művét nem használhatjuk releváns történeti munkaként, pusztán historiográfiai érdekességként tekinthetünk rá.

¹⁵ BOTLIK 2018, 177.

¹⁶ DL 94 392; DL 24 183.

¹⁷ „*Anna Dragfy de Belthek m. quondam dom. L. de K. relicta*” – DL 25 719. Későbbi leveleire ld. DL 25 721; DL 62 109; DL 62 110; DL 104 459; DL 104 461; DL 104 462; DL 104 466; DL 104 467; DL 104 470; DL 104 475.

¹⁸ C. TÓTH ET AL. 2017, 508.

¹⁹ „*Annam relictam magnifici q[uo]ndam Ladislai de Kanysa*” – DL 24 190. Reiszig Ede, Vándor László és az MNL OL DL–DF Adatbázisa tévesen 1521-re datálja az oklevelet (REISZIG 1941, 80; VÁNDOR 1994, 243).

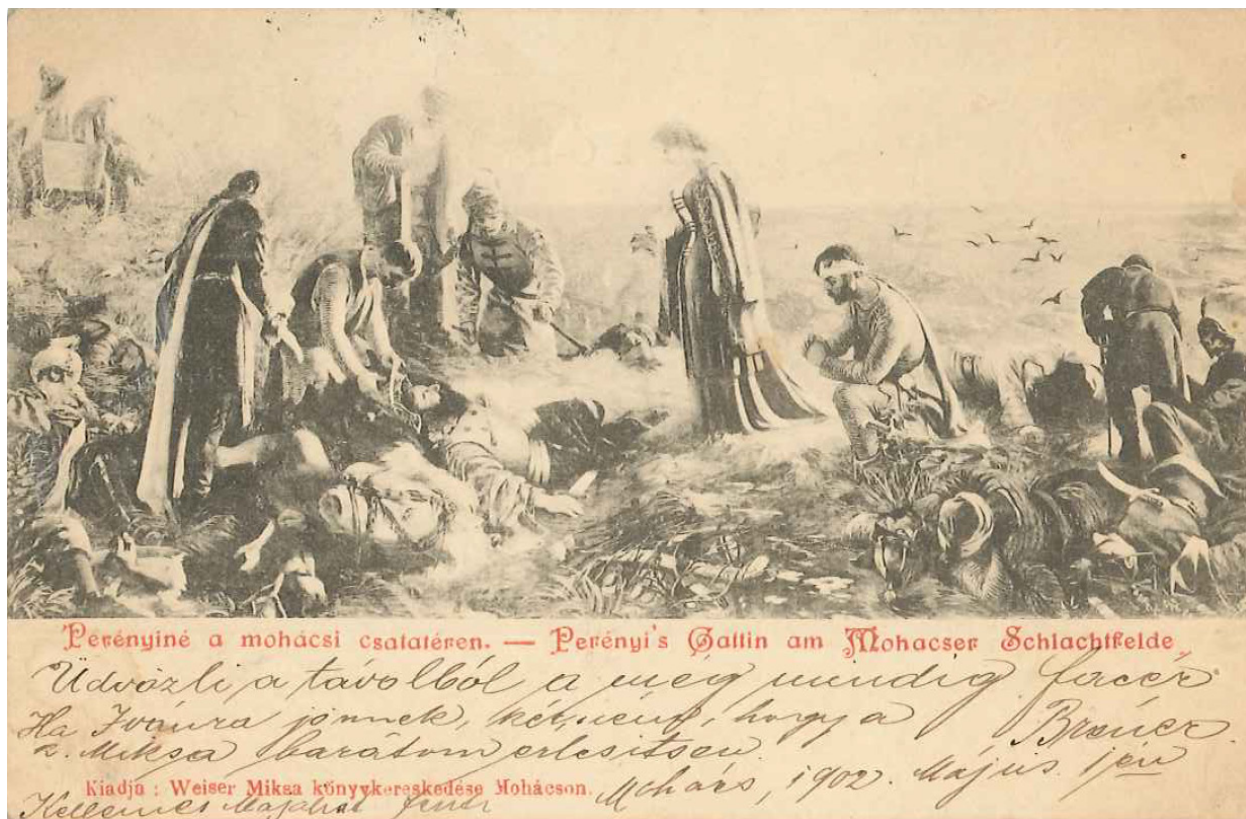
²⁰ HORVÁTH 1838, 25; BESSENEYI 1999, 9–28. 11; BESSENEYI 2005, 20; A követség forrásairól: BUZÁSI 1979, 11; B. SZABÓ–C. TÓTH 2018, 310.

²¹ C. TÓTH ET AL. I, 91, 127; II, 154, 190, 235, 356.

²² KUBINYI 1994, 277, 283; B. SZABÓ 2006, 162; B. SZABÓ–C. TÓTH 2018, 299, 301; BILKEI 2019, 31.

²³ BILKEI 1994, 7, 10; KUBINYI 1994, 265; PÉTER 1997, 51; TŰSKÉS 2008, 339.

²⁴ Balogh a délibábos történetírás e fogását más esetekben is alkalmazta, így például az említett művében megalkotta Nagykanizsa saját Dugovics Tituszát, ugyanis tudni vélte, hogy Nándorféyhérvár 1456-os ostrománál egy kanizsai harcos, szabari Szántó János „*a török császár közelébe furakodván, azt nyillal mellbe lötte, minek folytán az lováról lefordult*” (BALOGH 1986, 62). Erről részletesen: KANÁSZ 2014.

1. kép: Perényiné a mohácsi csatatéren – mohácsi levelezőlap a századforduló tájáról (a szerző gyűjteményéből)
 Fig. 1: Perényi's wife on the battlefield of Mohács – postcard from Mohács, from the turn of the century
 (from the Author's collection)

Végezetül a Botlik Richárd által említett összeírások sem cáfolják meg Kanizsai László 1525 szeptemberében történt halálát, ugyanis megnézve e forrásokat kiderül, hogy Kanizsai László név szerint nem szerepel élőként bennük, hanem egy „*dominus Kanisay*” alak, amely Kanizsai Ferencre, és egy „*liberi condam de Kanysa*” megnevezés pedig minden bizonnyal Ferencre és Orsolyára vonatkozik, s

a *condam (quondam)* jelző egyértelműen néhaiként említi Lászlót.²⁵

Bár mint láthattuk, a Kanizsaiak nem harcoltak Mohácsnál, azonban egy másik szál megragadható: Kanizsai Dorottya mostohafia, a humanista műveltségű Perényi Ferenc erdélyi (1508–1512), majd 1513-tól váradi püspök a csatában esett el.²⁶ Mindez pedig átvezet minket Kanizsai Dorottya szerepéhez (1. kép).

KANIZSAI DOROTTYA SZEREPE A HALOTTAK ELTEMETÉSÉBEN

Dorottya Kanizsai Miklós lányaként látta meg a napvilágot. Első férje Vingárti Geréb Péter nádor volt, akinek 1503-as halálát követően – a magyar történelemben egyedülálló módon – másodszorra is

egy nádor, Perényi Imre felesége lett.²⁷ Nagy befolyásának köszönhetően 1531-es haláláig részt vett az országos politikában, és kegyes adományban részesített több egyházi intézményt is.²⁸ Kanizsai

²⁵ HHSa, Ungarische Akten, Allgemeine Akten, Fasc. 8. f. 15r, Comitalia, Fasc. 378; Konv. A. ff. 65r. E forrásokról részletesen: KANÁSZ 2020a. Ezúton köszönöm Botlik Richárdnak forrásai jelzetének megadását, valamint Oross Andrásnak kutatás során nyújtott segítségét!

²⁶ B. SZABÓ 2006, 162; C. TÓTH 2017, 64, 113.

²⁷ Mindennek jeles forrása Kanizsai Dorottya 1519-es címerlevele (DL 24 773. GHYCY 1932; KÖRMENDI 2010, 4–9).

²⁸ Például a bajcsi pálos kolostort (DL 24 152, 24 153; DF 286 364; részletesen: KELÉNYI 2012a; KELÉNYI 2012b).

Dorottyanak a mohácsi csatátér halottainak eltemetésében játszott szerepe régóta közismert.²⁹ E történet origója Istvánffy Miklós históriája, amelyben a következőket olvashatjuk:

„Holott pediglen az levágtattaknak száma igen nagy volna, úgyannyira, hogy az iszonyú annyi megholt testeknek szagával nemcsak a mezők, de még az élő ég is megveszni és dögösödni láttatnék, és az ellenségnek elmenése után az ebeknek nagy sokasága azoknak megevésére odagyűlt volna, hogy még az eleven emberek is és az úton járók, kik azon jártak, életek veszedelme nélkül által nem mehetni mondatnának. Kanizsai Dorottya, Perényi Imre nádorispán özvegye, igen jeles, istenfélő asszonyállat, az keresztény embereken, kik hazájok oltalmáért erősen vitézkedvén megholtanak volna, könyörülvén, négyszáz embereket maga mellé pénzén fogadott, kik az széllel fekvő és heverő holttesteket, hogy az vadaktól s madaraktól s ebektől el ne szaggattatnának s meg ne étetnének, nagy öreg vermeteket ásatván eltemetteté.”³⁰

Istvánffy elbeszélése a szűkebb történeti irodalmon kívül a szépirodalom, költészet és képzőművészet számára is gyakran megjelenített témává vált. Sőt, az 1848–1849-es szabadságharc bukását követő évtizedekben Dorottya alakja a haza búsuló anyjának sokszor bemutatott allegóriájává vált.³¹ Jó példa erre Orlai Petrich Soma *Perényiné a mohácsi csata után összeszedi a halottakat* és Kovács Mihály *Mohácsi temetés* című festménye, vagy a nagyasszonyt ábrázoló, Haranghy Jenő által megtervezett és Palka Gyula által 1928-ban elkészített üvegfestmény a mohácsi Csatateri Emlékkápolnában.³² A magyar irodalomban a 19. század végén és a 20. század során sokszor fellelhető Kanizsai Dorottya alakja, gondoljunk Jókai Mór *Fráter Györgyére*, Tárkányi Béla *Temetés* című balladájára, Szathmáry Károly *Sirály* című regényére, Háy Gyula, Bartók Lajos és Örsi Ferenc drámáira, Babits Mihály *Kanizsai Dorottya*, Kosztolányi Dezső *Mohács*, Lenkei Henrik *Két kapavágás*, Reviczky

2. kép: Kanizsai Dorottya alakja a mohácsi Csatateri Emlékkápolna üveglakán (Schnell Tamás felvétele)
Fig. 2: The figure of Dorottya Kanizsai on the glass window of the Battlefield Memorial Chapel in Mohács (Tamás Schnell's photo)

²⁹ Életrajzírói is kiemelten foglalkoznak vele (TAKÁTS 1982, 33–54, 46; PÉTER 2003, 46–49).

³⁰ ISTVÁNFY 2001, 229.

³¹ S. LACZKÓ 2019, 222–223.

³² HÓVÁRI 2019, 553. Mohácson Kanizsai Dorottyanak erős kultusza van: a városi múzeum és utca is viseli a nevét (HASANOVIC-KOLUTÁCS 2019, 611, 614). Ezen kívül fontos megemlíteni, hogy Kanizsai Dorottyanak Siklóson két szobra is van: Boros Miklós alkotását 1972-ben, Trischler Ferenc szobrát pedig 2015-ben állították fel. Ezen kívül 1986-tól Harkányban Borbás Tibor és 2005-től Salgótarjánban Bobály Attila Dorottya-szobra áll, a sárvári vár belső udvarán pedig 1996-ban kapott emléktáblát a nádorasszony (KONDICS 1983, 587–589).

Gyula *A nagy temetés*, Galambosi László *Hódolat feketében* és Kerényi Grácia *A mohácsi síkon* című versére, valamint Baloghné Hajós Terézia *Mohács angyala* című könyvére és Dénes Gizella *Virrasztó asszony* című 1943-ban megjelent művére.³³ Sőt, kevésbé közismert, hogy Dorottya Krúdy Gyulát is meglátogatta álmában (2. kép).³⁴

Istvánffy elbeszélése azonban felvet néhány problémát. A leírás ugyanis úgy állítja be Dorottya cselekedetét, mintha az összes halottat négyszáz jobbágy felfogadásával egyedül temettette volna el. A szultán hadi naplói szerint azonban a csata után az oszmán katonák eltemették az elesetteket, legalább is egy részüket. A Mohácsnál megtalált sírok feltárása is arra enged következtetni, hogy nem kegyeletből történő temetéssel, hanem sokkal inkább hevenyészett cselekedettel van dolgunk, s azt az oszmán hadsereghez köthetjük. Szükséges megemlíteni azt is, hogy több tízezer holttestet ennyi emberrel valószínűleg nem lehetett volna rövid idő alatt eltemetni.³⁵ Bár e cselekményről más kontrollforrás nem áll rendelkezésünkre, nem szabad elfelednünk, hogy Istvánffy jól ismerte a baranyai miliót, s talán e történet lejegyzésével éppen egy helybeli, addig szóban fennmaradt történetet örökített meg.³⁶

A MOHÁCSI CSATA ÉS KANIZSAI DOROTTYA EMLÉKEZETE NAGYKANIZSÁN

Kanizsa történeti emlékezetét vizsgálva azt láthatjuk, hogy Mohács emléke közvetett módon, Kanizsai Dorottya személyén keresztül került be a város lakosságának köztudatába.³⁸ Mindezt jól bizonyítja, hogy a város köztéri alkotásai közül csak egy kapcsolódik közvetve a csatához: az 1934-ben a mai Eötvös-téren felavatott, 1952-ben eltávolított, majd

Az Istvánffy által leírt történeteket jóval a csata utánra kell datálnunk, mivel az oszmán hadak közeledésével valószínűleg Kanizsai is elmenekült a környékről.³⁷ Mivel az oszmán haderő eltemette a csatában elesettek egy részét, elsősorban a saját halottait, lehetséges, hogy a Dorottya által elhantolt magyar katonák nem a csata helyszínén elesettek, hanem a menekülés közben távolabb meghaltak, vagy a környező folyókból és mocsarakból később előkerült harcosok lehetek. Mindebben pedig mostohafia, Perényi Ferenc megtalálásának és eltemetésének szándékán, valamint a halottak iránt érzett könyörületén kívül egy esetleges járványtól való félelem is közrejátszott, hiszen birtokai – például Siklós – Mohács környékén helyezkedtek el.

Így bár a köztudatban erősen él Dorottya hőstette, a fentebbi problémák fényében jelenleg csak bizonyos megszorításokkal fogadhatjuk el Istvánffy történetét, s az általa eltemettetett elesettek számát megbecsülni sem tudjuk. Mindebből jól látszik, hogy a kérdés pontos tisztázása még várat magára, azonban a fellendülő Mohács-kutatások talán a közeljövőben – például új sírok feltárásával – közelebb vihetnek minket a megoldáshoz.

2001-ben újra felállított Nagy-Magyarország-emlékmű oldalára a kor felfogása szerinti legnagyobb sorstragédiák kerültek fel, s így Mohi, Arad és Trianon mellett Mohács nevét is megtalálhatjuk a szobor déli oldalán³⁹ (3. kép).

Kanizsai Dorottya már valamivel nagyobb ismertségnek örvend a városban, sőt érdekes módon

³³ JÓKAI 1972, I, 268 (Jókai tévesen Dórának nevezi Dorottyát); FRANKENBURG 1843, 380–383; SZATHMÁRY 1854, 210–256; BABITS 1977, 350–353; KOSZTOLÁNYI 1964, 97–99; LENKEI 1904, 4–5; REVICZKY 1944, 204; BARTÓK 1898; HÁY 1964, 361–386; ÖRSI 1991; GALAMBOSI 1981, 398–399; KERÉNYI 1985, 188–189; DÉNES 1943; BALOGHNÉ [é.n.]

³⁴ KRÚDY 1925. Egy 1926-ban Szegfű Gyulának írt levél szerint Schöpflin Aladár is foglalkozott Dorottya személyével, s úgy tűnik, elgondolkodott a temetés-történet forrásbázisán: „Szükségem volna Perényi Imréné Kanizsai Dorottya életrajzi adatainak lehetőleg tüzetes ismertetésére, de nem tudom, hol találhatom meg a hozzávaló adatokat. Nagyon leköteleznél, ha szíves volnál nekem útbagazítást adni, ki, mikor, hol írt erről az érdekes magyar nő-alakról, egyáltalán fel van-e dolgozva élete s a mohácsi csatáéren való szereplése kimerítően dolgozva.” (BALOGH 2002, 376).

³⁵ PERJÉS 1979, 425–427; N. IPOLY 1977, 218–219; K. ZOFFMANN 1982, 12–13.

³⁶ Istvánffy baranyai származásáról és kötődéséről: VARGA 2018.

³⁷ PERJÉS 1979, 427. Ugyanígy tett Drágffy Anna is, aki 1526. augusztus 4-én Kanizsáról Sárvárra készült utazni (DL 104 475). Ezúton köszönöm C. Tóth Norbertnek eme adatot.

³⁸ A Moháccsal kapcsolatos emlékezetéről legújabbban: FODOR–VARGA 2019.

³⁹ RAJNAI–RÓZSÁS–SZEMENYEV–NAGY 2006, 80, 87; KOSTYÁL 2014, 553–555, 571. További képek: SZOMBATH 2010, 123–124.

családja legismertebb tagja lett a város történeti tudatában, alakja azonban csak a rendszerváltást követően kapott nagyobb figyelmet. Ennek első jele 1990-re tehető, amikor szociális célok támogatására létrejött a rövid ideig működő Kanizsai Dorottya Alapítvány.⁴⁰ Dorottya első ismert helyi ábrázolása is viszonylag későn, 1993-ban készült el. A főleg fafaragókból álló Kanizsai Alkotók Egyesülete ez évben tervezett a Sétakertben tizenkettő-tizenöt szobrot felállítani, amelyek egy része nonfiguratív, másik része pedig történelmi témájú lett volna. A kezdeményezés azonban az egyesület és az önkormányzat városfejlesztési bizottsága közötti ellentét miatt meghiúsult, s csak Bíró Attila marosvásárhelyi származású fafaragó művésznek a Kanizsai Dorottya ábrázoló faszobrát állították fel 1993. július 5-én. Az alkotás Dorottya egy elesett katonát tartó szomorú nőalakként mutatta be, és a talpazatán az „In memoriam Kanizsai Dorottya”-felirat állt.⁴¹ A szoborpark kapcsán a városfejlesztési bizottság akkori elnöke, Jancsi György felhívta a figyelmet arra, hogy „közterületekre, az időjárás viszontagságainak kitéve, tartósabb anyagból készítik az alkotásokat. A fából készült szobrokat általában védettebb helyre állítják.”⁴² Mindez jogos felvetésnek bizonyult, ugyanis Bíró szobra sem állt ellen az idő vasfogának, pár év alatt a gombabetegségek tönkretették, s el kellett távolítani a Sétakertből.⁴³

Mindez azonban nem akadályozta meg Kanizsai helyi emlékezetének kibontakozását. A kanizsai önkormányzat 2007-ben írt ki pályázatot, melyben a városi kórháznak kerestek névadót, s Nemesvári Márta javaslatára 2008. január 1-jétől Kanizsai Dorottya nevet vette fel az intézmény, s emellett az egészségügyi dolgozók kitüntetése céljából megalapították a Kanizsai Dorottya emlékplakettet is.⁴⁴ A város lakossága egyéb módon is ápolja a *palatina*

3. kép: A nagykanizsai Nagy-Magyarország-emlékmű (a szerző felvétele)

Fig. 3: Monument of the historical Hungary in Nagykanizsa (Author's photo)

emlékét. Kanizsa északkeleti részében a Dózsa György és a Zala György utca között egy utca az ő nevét viseli, valamint Kápolnás Zoltán kanizsai borász is Kanizsai Dorottyaról nevezte el a Főrhénc-hegyről származó cuvéejét.⁴⁵ A mohácsi csata „hős asszonyának” emléke napjainkban is megmozgatja a helyi művészek fantáziáját. Wegroszta Zoltán kanizsai fafaragó népi iparművész 2018 végén készült el égerfából faragott alkotásával, amely

⁴⁰ A Magyar Demokrata Fórum kanizsai szervezetének kezdeményezésére létrejött alapítvány kuratóriuma a katolikus, református és evangélikus egyházaknak, a helyi vöröskeresztnek, a városi tanács egészségügyi osztályának, valamint az MDF delegáltjainak tagjaiból állt: *Zalai Hírlap* 46:128 (1990) 5; 46:208 (1990) 3; 46:296 (1990) 1.

⁴¹ KUNICS 1999, 148.

⁴² Kanizsain kívül Rákóczi Ferenc szobrát is fel szeretne volna állítani az egyesület: *Zalai Hírlap* 49:152 (1993) 7; 49:155 (1993) 3.

⁴³ *Zalai Hírlap* 68:86 (2012) 11.

⁴⁴ PÁSZTOR 2007, 4.

⁴⁵ A cuvée királyleányka, zöld veltelini és rajnai rizling házasításából született. Az információkért Kápolnás Zoltánnak és Kepe Nórának tartozom köszönettel.

4. kép: Wegroszta Zoltán: Kanizsai Dorotya eltemeti a mohácsi csatában elesetteket (a szerző felvétele)
Fig. 4: Zoltán Wegroszta: Dorotya Kanizsai is burying the fallen of the battle of Mohács (Author's photo)

szintén Kanizsai Dorottyát ábrázolja a mohácsi csata halottainak eltemetése közben (4. kép).⁴⁶ Az alkotás valószínűleg a nádorasszony nevét viselő kanizsai kórházban talál helyet. Mindennek ellenére az esztergomi érseket, zágrábi püspököt és erdélyi

vajdát is adó Kanizsai család a helyi emlékezetben nagyon alulreprezentált. Érdekes, hogy a 16. század második felének híres kapitánya, Thury György, és a várat 1664-ben sikertelenül ostromló Zrínyi Miklós sokkal nagyobb figyelmet kap.⁴⁷

ÖSSZEZÉS

A mohácsi csata és Kanizsa, illetve a Kanizsai család történelmi kapcsolatát és a városi emlékezetben betöltött szerepét illetően három kérdéskört érdemes vizsgálni. Először is azt, hogy küzdöttek-e a csatában a Kanizsai család férfi tagjai, másodsor azt, hogy milyen szerepet játszott Kanizsai Dorotya a halottak eltemetésében, s végezetül azt, hogy a város emlékezetpolitikájában hogyan jelenik meg a mohácsi kataklizma.

E kérdéseket vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Kanizsai László nem harcolhatott 1526. augusztus 29-én a mohácsi csatában, ugyanis 1525 szeptemberében elhunyt. Gyermeke, Kanizsai Ferenc – akivel rövidesen fiágon kihalt a család – pedig még túl fiatal volt a hadakozáshoz. Ennek ellenére a család Kanizsai Dorotya személyében mégis bekerült a Moháccsal kapcsolatos történelmi és művészeti diskurzusba, ugyanis Istvánffy Miklós leírásának jó-

⁴⁶ A 62 × 53 cm-es alkotás adatait Wegroszta Zoltánnak köszönöm.

⁴⁷ Erről ld. LOVRENCICS 1997, 54–57; RIKLI 1999, 316–318, 369–371; HORVÁTH 2014, 651–656; BÖSZE 2014, 633; KOSTYÁL 2014, 553–555; KAPOSI 2014, 499; DEÁK-VARGA 2016, 139, 156; BAKONYI-DEREGI 2017, 26, 41, 82, 85, 88; KANÁSZ 2019; KANÁSZ 2020b.

voltából a csata halottainak eltemetőjeként tartjuk őt számon. Bár e tevékenységével kapcsolatban Istvánffy-n kívül nem rendelkezünk egyéb forrással, az utókor szemében a nádorasszony személye összefonódott a mohácsi síkon történt tragédiával. Meg kell azonban jegyezni, hogy nem Dorottya temettette el az összes elesettet, s tettében mostoha fia, Perényi Ferenc megtalálásának és eltemetésének szándékán, valamint a halottak iránt érzett könyörületén kívül egy esetleges járványtól való félelem is közrejátszhatott.

Végezetül megállapítható, hogy Nagykanizsa történeti emlékezetében a mohácsi csata nem közvetlenül, hanem elsősorban Kanizsai Dorottya személyén keresztül jelenik meg. Dorottya alakja csak az elmúlt harminc évben lett a helyi emlékezet szerves része, emlékplakett, bor, utca és a városi kórház is viseli a nevét, valamint két képzőművészeti alkotás is készült róla. Ennek ellenére Dorottya, s vele együtt az egész Kanizsai család emlékezte Zrínyi Miklóshoz és Thury Györgyhez képest erősen alulreprezentált a városban.

FORRÁSOK

DL: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (MNL OL), Diplomatikai Levéltár (Budapest)

HHStA: Österreichisches Staatsarchiv Haus-, Hof- und Staatsarchiv (Wien)

- B. SZABÓ–C. TÓTH 2018: B. Szabó János – C. Tóth Norbert: „Árnyékboks az árnyéksereggel” – avagy már megint mindenért Szapolyai a hibás. *Hadtörténelmi Közlemények* 131:2 (2018) 287–320.
- B. SZABÓ–C. TÓTH 2019: B. Szabó János – C. Tóth Norbert: Válasz Botlik Richárdnak és Nemes Istvánnak. *Hadtörténelmi Közlemények* 132:2 (2019) 475–487.
- B. SZABÓ 2006: B. Szabó János: *A mohácsi csata*. Budapest 2006.
- BABITS 1977: *Babits Mihály összegyűjtött versei*. Belia György (összegyűjtötte, a szöveget gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta), Budapest 1977.
- BAKONYI–DEREGI 2017: Bakonyi Erzsébet – Deregi László: *Köztéri alkotások Nagykanizsán*. Nagykanizsa 2017.
- BALOGH 1986: Balogh János: *Nagy-Kanizsa város és vidékének hadtörténelmi leírása*. Nagykanizsa 1986.
- BALOGH 2002: Balogh Tamás: „... a fojtó állapotból kedves levele mentett meg”. Schöpflin Aladár és Szekfű Gyula levelezése. *Irodalomtörténet* 83:3 (2002) 361–381.
- BALOGHNÉ [é.n.]: Balogné Hajós Terézia: *Mohács angyala. Kanizsay Dorottya életregénye*. Budapest [é.n.]
- BARBARITS 1929: Barbarits Lajos: *Nagykanizsa*. Budapest 1929.
- BARTA 1977: Barta Gábor: Illúziók esztendeje. Megjegyzések a Mohács utáni kettős királyválasztás történetéhez. *Történelmi Szemle* 20:1 (1977) 1–30.
- BARTONIEK 1926: *Mohács Magyarországa. Báró Burgio pápai követ jelentései*. Ford.: Bartoniek Emma. Budapest 1926.
- BARTÓK 1898: Bartók Lajos: *Mohács után*. Budapest 1898.
- BESSENYEI 1999: Bessenyei József: Nádasdy Tamás a politikus és államférfi. In: Söptei István (szerk.): *Nádasdy Tamás (1498–1562)*. Tudományos emlékülés. Sárvár 1999, 9–28.
- BESSENYEI 2005: Bessenyei József: *A Nádasdyak*. Budapest 2005.
- BILKEI 1994: Bilkei Irén: Okleveles adatok az ákosházi Sárkány család XVI. századi történetéhez. In: Bilkei Irén (szerk.): *Zalai történeti tanulmányok 1994*. Zalaegerszeg 1994, (Zalai Gyűjtemény 35.) 3–16.
- BILKEI 2019: Bilkei Irén: Zalaiak a mohácsi csatában. In: Simon Beáta (szerk.): *Száz történet Zalából. Epiódok és érdekességek Zala megye történetéből*. Zalaegerszeg 2019, 30–32.

- BOTLIK–NEMES 2019: Botlik Richárd – Nemes István: Gondolatok az 1526. évi mohácsi csata távolmaradóiról, a hadkötelezettség törvényeiről és a tárgyalat kor orvosi kérdéseiről. *Hadtörténelmi Közlemények* 132:2 (2019) 455–474.
- BOTLIK 2017: Botlik Richárd: *Az 1526. évi mohácsi csata „árnyékseregei”*. Budapest 2017. Online dokumentum: https://www.academia.edu/34807761/Az_1526_évi_mohácsi_csata_árnyékseregei_Budapest_2017_Shadow_Militaries_of_the_Battle_ (Letöltés ideje: 2018. 01. 31.)
- BOTLIK 2018: Botlik Richárd: Az 1526. évi mohácsi csata „árnyékseregei”. In: Botlik Richárd – Illik Péter: *A mohácsi csata (1526) másképpen. A nagy temető?* Budapest 2018.
- BŐSZE 2014: Bősze Sándor: Egyesületek Nagykanizsán (1850–1945). In: Kaposi Zoltán (szerk.): *Nagykanizsa városi monográfia III. (1850–1945)*. Nagykanizsa 2014, 619–636.
- BUZÁSI 1979: Buzási János: *Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Bécs*. A Birodalmi Levéltárak magyar vonatkozású iratai II., Mainzi Főkancellári Levéltár. Budapest 1979. (Levéltári leltárak 76.)
- C. TÓTH ET AL. 2017: C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás: *Magyarország világi archontológiája. 1458–1526*. I–II. Budapest 2016–2017. (Magyar történelmi emlékek. Adattárak)
- C. TÓTH 2012: C. Tóth Norbert: Szász vajda utódainak felemelkedése és bukása. A család vázlatos története 1365–1424 között. In: Hegyi Géza – W. Kovács András (szerk.): *A Szilágyság és a Wesselényi család. (14–17. század)*. Erdélyi tudományos füzetek 277. Kolozsvár 2012, 135–166.
- C. TÓTH 2016: C. Tóth Norbert: A Magyar Királyság 1522. évi költségvetése. In: Weisz Boglárka (szerk.): *Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról*. Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések. Budapest 2016, 83–148.
- C. TÓTH 2017: C. Tóth Norbert: *Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusaik és jövedelemkezelőik az 1440-es évektől 1526-ig*. A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások. Győr 2017.
- CZUPI 1999: Czupi Gyula: Nagy-Kanizsa és vidékének hadtörténelmi leírása. In: Rikli Ferenc (szerk.): *Kanizsai enciklopédia*. Nagykanizsa 1999, 231.
- DEÁK-VARGA 2016: Deák-Varga Dénes: *Nagykanizsa építészete és építészei*. Nagykanizsa 2016.
- DÉNES 1943: Dénes Gizella: *Virrasztó asszony*. Kanizsai Dorottya életének regénye. Budapest 1943.
- ENGEL 2001: Engel Pál: Középkori magyar genealógia. In: Engel Pál: *Magyar középkori adattár*. CD-ROM. Budapest 2001.
- ÉRSZEGI 2000: Érszegi Géza: Sárvár a X–XV. században. In: Söptei István (szerk.): *Sárvár története*. Sárvár 2000, 55–137.
- FARKAS 2001: Farkas Gábor Farkas: II. Lajos rejtélyes halála. II. rész. *Magyar Könyvszemle* 117 (2001) 33–66.
- FODOR–VARGA 2019: Fodor Pál – Varga Szabolcs (szerk.): *Több mint egy csata: Mohács. Az 1526. évi ütközet a magyar tudományos és kulturális emlékezetben*. Budapest 2019.
- FRAKNÓI 1884: *Magyarországi pápai követek jelentései, 1524–1526*. Fraknói Vilmos (kiad.) Monumenta Vaticana Hungariae II/1. Budapest 1884.
- GALAMBOSI 1981: Galambosi László: *Naptollú vándor. Válogatott versek 1955–1978*. Szerk.: Horváth Zsigmond. Budapest 1981.
- POLSTER 2019: Polster, Gert (Hrsg.): *Die Kanizsai und ihre Zeit. Tagungsband der 38. Schlaininger Gespräche 17. bis 20. September 2018*. Eisenstadt 2019.
- GHYCYZ 1932 Ghyczy Pál: Kanizsai Dorottya címereslevele 1519-ből. *Turul* 46 (1932) 68–70.

- HASANOVIC-KOLUTÁCZ 2019: Hasanović-Kolutácza Andrea: 1526 helye és szerepe a mohácsi identitásban. In: Fodor Pál – Varga Szabolcs (szerk.): *Több mint egy csata: Mohács. Az 1526. évi ütközet a magyar tudományos és kulturális emlékezetben*. Budapest 2019, 563–617.
- HÁY 1964: Háy Gyula: Mohács II. *Kortárs* 8:3 (1964) 361–386.
- HEGYI 2012: Hegyi Géza: A Szilágyság birtokviszonyai a középkorban. In: Hegyi Géza – W. Kovács András (szerk.): *A Szilágyság és a Wesselényi család. (14–17. század)*. Erdélyi tudományos füzetek 277. Kolozsvár 2012, 83–101.
- HORVÁTH 2014: Horváth György: Nagykanizsa sportéletének fejlődése (1850–1945). In: Kaposi Zoltán (szerk.): *Nagykanizsa városi monográfia III. (1850–1945)*. Nagykanizsa 2014, 639–663.
- HORVÁTH 2010: Horváth Mihály: *Gróf Nádasdy Tamás élete, némi kitekintéssel korára*. Buda 1838.
- HORVÁTH 2010: Horváth Richárd: Vas megye tisztségviselői a késő középkorban. *Vasi Szemle* 64:6 (2010) 722–737.
- HORVÁTH 2012: Horváth Richárd: A bélteki Drágfiak és a királyi udvar kapcsolata a Hunyadiak korában. In: Hegyi Géza – W. Kovács András (szerk.): *A Szilágyság és a Wesselényi család. (14–17. század)*. Erdélyi tudományos füzetek 277. Kolozsvár 2012, 167–212.
- HÓVÁRI 2019: Hóvári János: A mohácsi csata két emlékéve: 1926 versus 1976. In: Fodor Pál – Varga Szabolcs (szerk.): *Több mint egy csata: Mohács. Az 1526. évi ütközet a magyar tudományos és kulturális emlékezetben*. Budapest 2019, 539–562.
- ISTVÁNFY 2001: *Istvánffy Miklós magyarok dolgairól írt históriája*. Tállyai Pál XVII. századi fordításában. I/1. Benits Péter (s.a.r.), Budapest 2001.
- K. ZOFFMANN 1982: K. Zoffmann Zsuzsanna: *Az 1526-os mohácsi csata 1976-ban feltárt sírjainak ember-tani vizsgálata*. Biológiai tanulmányok 9. Budapest 1982.
- KANÁSZ 2014: Kanász Viktor: A Hunyadi-fiúk Kanizsa várában? In: Kardos Ferenc (szerk.): *Kanizsai antológia*. 15. Nagykanizsa 2014, 165–169.
- KANÁSZ 2018: Kanász Viktor: Protestánsok és katolikusok a 16. századi Kanizsán. In: Karlinszky Balázs – Varga Tibor László (szerk.): *Folyamatosság és változás. Egyházszerkezet és hitélet a veszprémi püspökség területén a 16–17. században*. A veszprémi egyházmegye múltjából 32. Veszprém 2018, 125–153.
- KANÁSZ 2019: Kanász Viktor: Egy füstbe ment terv. Gianfrancesco Aldobrandini szobra és a kanizsai Hősök ligete. In: Kardos Ferenc (szerk.): *Kanizsai antológia* 20. Nagykanizsa 2019, 246–268.
- KANÁSZ 2020a: Kanász Viktor: A Rómába induló főúr végrendelezik. Kanizsai László itáliai zarándokláról, testamentumáról és haláláról. In: *Micae Mediaevales* 9 (2020) in print
- KANÁSZ 2020b: Kanász Viktor: *Thury György és Nagykanizsa. (Thury György Múzeum Kiskönyvtára 2.)* Nagykanizsa 2020, in print
- KAPOSI 2014: Kaposi Zoltán: Az oktatás változásai Nagykanizsán (1850–1945). In: Kaposi Zoltán (szerk.): *Nagykanizsa városi monográfia (1850–1945) III*. Nagykanizsa 2014, 471–507.
- KELÉNYI 2011: Kelényi Borbála: Dorottya Kanizsai's Last Will and Her Donations to the Church. In: Toader Nicoară (ed.): *Anuarul Școlii Doctorale. Istorie. Civilizație. Cultură* V. Cluj-Napoca 2011, 59–76.
- KELÉNYI 2012a: Kelényi Borbála: Kanizsai Dorottya végrendelete és a bajcsi pálosoknak tett adományai. *Fons* 19:4 (2012) 495–529.
- KELÉNYI 2012b: Kelényi Borbála: Kanizsai Dorottya végrendelete és társadalmi kapcsolatai. In: Mikó Gábor – Péterfi Bence – Vadas András (szerk.): *Tiszteletkőr. Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára*. Budapest 2012, 451–458.
- KERÉNYI 1985: Kerényi Grácia: *Nálunk a málnabokrok*. Szerk.: Ugrin Aranka. Budapest 1985.

- KONDICS 1983: Kondics József: Sárvár és a sárváriak a magyar képzőművészetben I. rész. *Vasi Szemle* 37:4 (1983) 584–603.
- KOSTYÁL 2014: Kostyál László: Nagykanizsa képzőművészete a kapitalizmus időszakában (1849–1945). In: Kaposi Zoltán (szerk.): *Nagykanizsa városi monográfia (1850–1945)* III. Nagykanizsa 2014, 549–573.
- KOSZTOLÁNYI 1964: *Kosztolányi Dezső összegyűjtött versei*. Szerk.: Szász Imre. Budapest 1964.
- KÖRMENDI 2010: Körmendi Tamás: Az Osl nemzetség címerváltozásai a középkorban. *Turul* 83:1 (2010) 3–24.
- KRÚDY 1925: Krúdy Gyula: Tizenhárom magyar nő menybeszállása. Jegyzetek egy történelmi könyv margójára. *Nyugat* 18:22 (1925) 395–399.
- KUBINYI 1994: Kubinyi András: Egy üzletelő és diplomata várúr Mohács előtt: Ákosházi Sárkány Ambrus. In: Pamer Nóra (szerk.): *Gerő László nyolcvanötödik születésnapjára*. Művészettörténet – műemlékvédelem 6 Budapest 1994, 263–291.
- KUNICS 1999: Kunics Zsuzsa: Kanizsai Dorottya szobra [szócikk]. In: Rikli Ferenc (szerk.): *Kanizsai enciklopédia*. Nagykanizsa 1999, 148.
- LENKEI 1904: Lenkei Henrik: Két kapavágás. *Mohács és Vidéke* 23:27 (1904) 4–5.
- LOVRENCICS 1997: Lovrencics Lajos: *A Kós Károly- és Podmaniczky-díjjal kitüntetett Nagykanizsai Városvédő Egyesület története 1987–1997*. Nagykanizsa 1997.
- FRANKENBURG 1843: Frankenburg Adolf (szerk.): *Magyar életképek* I. Pest 1843, 380–383.
- N. IPOLY 1977: N. Ipoly Márta: A mohácsi csata és csatatér megválaszolatlan kérdései. *Hadtörténelmi Közlemények* 24:2 (1977) 206–222.
- NEUMANN 2012: Neumann Tibor: Drágfi Bertalan politikai szerepe II. Ulászló király idején. In: Hegyi Géza – W. Kovács András (szerk.): *A Szilágyság és a Wesselényi család. (14–17. század)*. Erdélyi tudományos füzetek 277. Kolozsvár 2012, 213–235.
- NEUMANN 2019: Neumann, Tibor: Dienstleistungen der Dynastie. Die neue Aristokratie von König Wladislaw II. und der Wiener Fürstentag. In: Dybaś, Bogusław – Tringli, István (Hrsg.): *Das Wiener Fürstentreffen von 1515. Beiträge zur Geschichte der Habsburgisch-Jagiellonischen Doppelvermählung*. 21st Century Studies in Humanities. Budapest 2019, 161–188.
- NEUSIEDLER 1910: Neusiedler Jenő: *Gasparich Márk az 1853. szept. 3-án a magyar szabadságért vértanú halált halt ferencrendű szerzetes életrajza*. Csáktornya 1910.
- NEUSIEDLER 1926: Neusiedler Jenő: *Mohács. Miként halt meg II. Lajos király?* Nagykanizsa 1926.
- JÓKAI 1972: Jókai Mór: *Fráter György*. 1–2. Szerk.: Oltványi Ambrus. Budapest 1972 (első megjelenés: 1893)
- ÖRSI 1991: Örsi Ferenc: *Jus ultimae noctis, avagy Egy este a siklósi várban. Történelmi látomás 2 részben*. Budapest 1991.
- PÁSZTOR 2007: Pásztor András: Évzáró és névadó. *Zalai Hírlap* 63:287 (2007) 4.
- PERJÉS 1979: Perjés Géza: *Mohács*. Budapest 1979.
- PÉTER 2003: Péter Katalin: Kanizsai Dorottya. In: Szentpéteri József (szerk.): *Szürke eminenciások a magyar történelemben*. Budapest 2003, 46–49.
- PÉTERFI 2016: Péterfi Bence: A Lajtán innen, az Innen túl. Kanizsai János pályafutása a Magyar Királyságban és a Szent Római Birodalomban a 15–16. század fordulóján. *Századok* 150:2 (2016) 443–472.
- RÁBIK 2009: Rábik, Vladimír: Bélteki (Beltiug) Drágffy család a magyar királyság történetében. Ford.: Vida Beáta. *Turul* 82:2 (2009) 33–45.

- RAJNAI–RÓZSÁS–SZEMENYEY-NAGY 2006: Rajnai Miklós – Rózsás János – Szemenyey-Nagy Tibor (szerk.): *Nagy-Magyarország-Emlékmű Nagykanizsán*. Nagykanizsa 2006.
- REISZIG 1941: *Reiszig Ede: A Kanizsaiak a XV. században*. *Turul* 55 (1941) 22–31, 71–81.
- REVICZKY 1944: *Reviczky Gyula összegyűjtött művei*. Paku Imre (s.a.r.), Budapest 1944.
- RIKLI 1999: Rikli Ferenc (szerk.): *Kanizsai enciklopédia*. Nagykanizsa 1999.
- S. LACZKÓ 2019: S. Laczkó András: *Új nap, régi fény. Mohács a reformkori magyar lírában*. Pécs 2019.
- SZATHMÁRY 1854: Szathmáry Károly: *Sirály I–III*. Pest 1854.
- SZOMBATH 2010: Szombath Tibor (szerk.): *Nagykanizsa régi képes levelezőlapokon. Válogatás Dr. Szombath Tibor gyűjteményéből*. Nagykanizsa 2010.
- TAKÁTS 1982: Takáts Sándor: *Régi magyar nagyasszonyok*. Válogatta és sajtó alá rendezte: Réz Pál. Budapest 1982.
- VÁNDOR 1994: Vándor László: Kanizsa története a honfoglalástól a város török alóli felszabadulásáig. In: Béli József – Rózsa Miklós – Rózsáné Lendvai Anna (szerk.): *Nagykanizsa városi monográfia I*. Nagykanizsa 1994, 215–424.
- VARGA 2018: Varga Szabolcs: Genius loci. Az Istvánffyak Baranyában. In: Ács Pál – Tóth Gergely (szerk.): *„A magyar történet folytatója.” Tanulmányok Istvánffy Miklósról*. Magyar Történelmi Emlékek – Értekezések. Budapest 2018, 59–87.
- VARGA 2017: Varga Szabolcs: Mohács a 21. századi magyar emlékezetkultúrában. *Századok* 151:5 (2017) 1161–1174.

KANIZSA AND THE BATTLE OF MOHÁCS

VIKTOR KANÁSZ

Referring to the battle of Mohács and the city of Nagykanizsa (Kanizsa, Canissa) there are three questions which are worth to study. First of all, what is the reason that the family Kanizsai did not participate of the battle of Mohács in 1526. Secondly, what was the role of Dorottya Kanizsai in the inhumation of the fallen soldiers. Finally how the battle of Mohács appears in the local historical memory of Nagykanizsa. Analysing these three linking points, we can conclude, that the popular military-historical book of János Balogh can be considered only as a matter of historiographical curiosity. It is also important to clarify that László Kanizsai, the head of the family couldn't attend the battle, because he died in 1525. His son, Ferenc Kanizsai († 1532) – with whom the male-line of the family died out – was too young to the warfare. Although the family was not fighting at the time, through the memory of Dorottya Kanizsai who buried many soldiers after the battle this family became a part of the Hungarian historical and literary discourse about Mohács after all. The posterity interlocked Dorottya's figure with the defeat on the battlefield of Mohács. Although the family and the battle of Mohács still do not appear directly in the local historical memory of Nagykanizsa, the character of Dorottya Kanizsai does; for example the city hospital is named after her. It is an interesting fact how underrepresented the Kanizsai family in Nagykanizsa is, compared to György Thury and Miklós Zrínyi (Nikola Zrinski), who also fought against the Ottomans.

4600 Ft

www.martinopitz.hu